

Gianelli vikarierede for Bauert

- hidtil ubeskrevne Gianelli-mønter

Efter nogle travle år ved Mønten i Altona i slutningen 1780'erne stilnede aktiviteterne betydeligt af op gennem 1790'erne og nåede et lavpunkt i 1798. I 1799 kom produktionen i gang igen, men den faste stempelskærer ved Mønten, Georg Valentin Bauert², havde forholdsvis god tid til arbejdet. Og da udviklingen inden for stempelteknologien i disse år var stor, og behovet for videreuddannelse af bl.a. stempelskærerne derfor trængte sig på, var det meget belejligt på det tidspunkt at sende Bauert på et længerevarende studie- og uddannelsesophold i udlandet.

Han indledte med et ophold i London i perioden august 1799 – september 1800, efterfulgt af ca. seks måneder i Paris, hvorfra han returnerede til Altona i februar 1801³.

Som det fremgår af oversigten, viste møntproduktionen sig at blive ganske betydelig under Bauerts fravær, og det er derfor nærliggende at spørge, hvem der vikarierede for ham; det spørgsmål er kun indirekte berørt i den numismatiske litteratur.

Stempelskæreren i København var J.E. Bauert, men han var ældre og svagelig og kunne ikke påtage sig ekstra arbejde⁶. Hofgravør Salomon Ahron Jacobsen blev derfor konstitueret. Jacobsen bad sig imidlertid fritaget for dette job⁷, og i stedet blev det pålagt stempelskærer Peter Leonhard

Af Frank Pedersen¹

1) Tak til Michael Märcher for indsigtfuld korrekturlæsning.

2) G.V. Bauert tiltrådte stillingen som stempelskærer i Altona i 1791 efter i årene 1784-91 at have været i lære i København hos faderen, stempelskærer Johan Ephraim Bauert. Wilcke, side 40-41.

3) Wilcke, side 98-99.

4) Wilcke, side 68-69. Wilckes regnskabstal er omregnet til stykantal.

5) Det kan på baggrund af arkivmateriale fastslås, at der ikke er præget $\frac{1}{12}$ og $\frac{1}{24}$ specier i år 1800.

Michael Märcher, upublicerede undersøgelser. Det er dog valgt at bibeholde Wilckes regnskabstal for 1800 i artiklen.

6) J.E. Bauert døde d. 9. november 1799. Wilcke, side 103.

7) Finanskollegiet accepterede Jacobsens ønske, der dels skyldtes et uafsluttet arbejdsforhold i Stockholm, dels familiære omstændigheder. Michael Märcher, upublicerede undersøgelser.

Mønter præget med årstal 1799, 1800 og 1801 i Altona

	Hede	Antal mønter ⁴		
		1799	1800 ⁵	1801
1 speciedaler	13A, 39A, 39E	64.125	146.104	311.942
$\frac{1}{12}$ speciedaler	43		48.000	103.200
$\frac{1}{24}$ speciedaler	44	1.440.000	96.000	211.200
2 sechsling	45	960.000	480.000	
$\frac{1}{15}$ speciedaler	15	300.000		
2 skilling	35B			974.400

Gianelli⁸ udover sin medvirken ved fremstillingen af stempler til Mønten i København også at dække stempelbeholdet ved Mønten i Altona.

Det endelige resultat af Gianellis vikariat blev, at han skar stempler, der anvendtes ved udmøntningen af i alt fire møntværdier i 1799 og 1800: 1 speciedaler, $\frac{1}{12}$ speciedaler, $\frac{1}{24}$ speciedaler og 2 sechsling, hvoraf de tre sidstnævnte ikke tidligere har været publiceret som Gianelli-prægninger.

*Specie 1800, Hede 39E,
forside Gianelli*

*Specie 1799, Hede 39A,
forside Bauert*

*Specie 1800, Hede 39E,
bagside Gianelli*

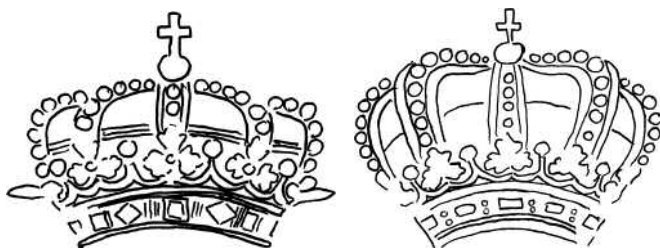
*Specie 1799, Hede 39A,
bagside Bauert*

1 Speciedaler

Det er velkendt for enhver, der interesserer sig for Christian 7 perioden, at Gianelli har skåret stemplerne til specierne 1799 og 1800, Hede 39E. Forsiderne kendes på hans meget personlige stil manifesteret i et smukt portræt af kongen med langt løsthængende hår⁹. Portrættet adskiller sig markant fra Bauerts og andre stempelskæreres mere uniforme, delvis anonymiserede portrætter.

8) Gianelli var tilknyttet Mønten i København, og blev fastansat her i juni 1800. Wilcke, side 103-104.

9) Gianelli anvendte samme portræt som til specien, Hede 13D, i København 1799.

Gianellis og Bauerts kroner

Gianellis og Bauerts S og 1-tal

Bagsiderne skiller sig også klart ud med relativt små, lidt kantede og sammentrykte kroner med strittende blade i hver side af kronebåndet til forskel for Bauerts større og mere fyldige kroner, som bl.a. ses på specierne Hede 39A.

Iøjnefaldende er også Gianellis anvendelse af romertal I – hvor Bauert, som det var normalt i disse år, anvendte arabertal¹⁰. Hertil kommer Gianellis særprægede bogstav S, som typografisk er noget forskellig fra hans øvrige bogstaver.

Specie 1800, Hede 39A. Forside Bauert, bagside Gianelli

Specierne fra 1799 og 1800, Hede 39A, omtales normalt som Bauert-specier på baggrund af B-signaturen på forsiderne¹¹. Det er imidlertid ikke er den fulde sandhed om disse mønter, da det er Gianelli, der har skåret bagsiderne; hans karakteristiske krone, romertal 1 og S fornægter sig ikke. Mønterne er relativt sjældne, og foreløbige stempelundersøgelser¹² viser da også, at der formentlig kun er anvendt to stempelpar, ét par til hvert af de to år.

Mønterne viser også, at Bauerts stempler imod forventning har været anvendt ved prægninger med årstal 1800 – det år, hvor han befandt sig i udlandet. En forklaring herpå kan være, at han skar de to forside-stempler umiddelbart

10) Gianelli anvendte også romertal 1 på bagsidestempel til den norske 1/3 speciedaler 1803, Hede 6C.

11) Hedes undertype-opdeling af specierne i Hede 39-serien er udelukkende foretaget med henvisning til forsidenes stempelskærer.

12) De i artiklen omtalte stempelundersøgelser og stempelantal refererer til forfatterens uafsluttede stempelundersøgelser.

før sin afrejse i august 1799, hvorefter det ene blev anvendt til 1799-prægningerne, medens det andet først kom i brug i 1800 sammen med Gianellis 1800-bagside.

Der er også den mulighed, at den ene af Bauerts forside først er skåret efter hans hjemkomst i februar 1801, og her anvendt sammen med Gianelli 1800-bagsiden i en prægning, der strakte sig et stykke ind i 1801. Endelig er der den mulighed, at Bauert skar det ene eller måske begge stempler, mens han var i udlandet¹³.

Samtlige stempler til mønterne med årstal 1801, Hede 39A og 13A, er skåret af Bauert.

*1/12 speciedaler 1800, Hede 43.
Forside Bauert, bagside Gianelli*

*1/12 speciedaler 1800, Hede 43.
Forside Gianelli, bagside Bauert*

1/12 speciedaler

Der prægedes ca. 150.000 1/12 specier, Hede 43, med årstal 1800 og 1801. Der er indtil videre fundet tre forside- og tre bagsidestempler til 1800-mønterne henholdsvis to forside- og to bagsidestempler til 1801-mønterne, hvilket skønnes at være stort set det antal stempler, der er medgået til prægningen af disse mønter.

To af såvel forside- som bagsidestemplerne til 1800-mønterne er skåret af Bauert. Der er for bagsidestemplerne vedkommende tale om stempler, der er skåret med årstallet 1800, og da der ikke er belæg for at antage, at der er tale om antedaterede stempler, melder spørgsmålet sig igen om, hvor Bauert befandt sig, da han lavede disse stempler.

De resterende to 1800-stempler, et forside- og et bagsidestempel, er Gianellis; forsiden er let genkendelig på kronens form og romertal 1, jf. omtalen ovenfor under specierne, mens bagsiden har Gianellis romertal 1 samt rosetter, tal og bogstaver, der er betydeligt større end på Bauerts stempler. Som det ses af illustrationerne, kobler de to Gianelli-stempler til hver sit modstående Bauert-stempel.

Bauert har som ventet skåret såvel forside- som bagsidestemplerne til 1801-mønterne.

¹³ Det vides, at Bauert under sit ophold i England skar stemplerne til prøvespecien 1800, Hede 39G. Wilcke, side 100-101.

*1/24 speciedaler 1799, Hede 44.
For- og bagside Bauert*

*1/24 speciedaler 1800, Hede 44.
For- og bagside Gianelli*

1/24 speciedaler

Produktionen af 1/24 specier 1799-1801, Hede 44, var forholdsvis stor, specielt i 1799. Mønterne med årstal 1799 og 1801 er alle præget med Bauerts stempler, mens 1800-mønterne er Gianellis jf. tidligere omtalte karakteristiske krone, bogstavstørrelser og romertal 1. Der er kun identificeret et enkelt stempelpar, som antages at være det eneste, der er anvendt til 1800-prægningerne.

Produktionsmønsteret med det relativt store møntantal i 1799 kan være et udtryk for en bevidst forceret aktivitet forud for Bauerts afrejse i 1799.

*2 sechsling 1799, Hede 45.
For- og bagside Bauert*

*2 sechsling 1800, Hede 45.
For- og bagside Gianelli*

2 sechsling

Produktionen af 2 sechsling 1799 og 1800, Hede 45, var betydelig, og de knap 1/2 mio. mønter alene i året 1800 viser, at 2-sechslingen sammen med specien havde højeste prioritet under Bauerts fravær. 1799-mønternes stempler er alle skåret af Bauert, mens Gianelli med adskillige stempler var ene om at dække behovet i 1800. Der er indtil videre identificeret seks forsider og seks bagsider.

1/15 speciedaler og 2 skilling

Foreløbige undersøgelser viser, at alle stempler til 1/15 specien 1799, Hede 15, er skåret af Bauert, hvilket er sket før hans afrejse til London i august 1799.

Stemplerne til 2 skilling 1801, Hede 35B, er også Bauerts, fremstillet efter hans tilbagevenden i februar 1801. Det vil

14) Se fodnote nr. 5.

15) Schou, side 319-321.

16) Gianellis betydelige stempelarbejder for Altona-Mønten har givetvis været medvirkende til, at han efter ansøgning blev ansat i fast stilling som stempelskærer ved Københavns Mønt pr. 10. juni 1800. Wilcke, side 103-104.

være højst overraskende, hvis det senere viser sig, at Gianelli har skåret stempler til disse to møntværdier.

Afsluttende og konkluderende

Skemaet viser stempelskærerne G.V. Bauerts og P.L. Gianellis andele i de møntværdier, der prægedes i Altona i perioden 1799-1801.

Hidtil upublicerede typer med forsider og/eller bagsider, der er skåret af Gianelli, er fremhævet i skemaets Hede-kolonne med suffiks til de relaterede Hede-numre. Skemaet viser også de forskellige mønttypers variantnumre i Schou¹⁵, hvortil i øvrigt kan bemærkes, at Schou ikke har omtalt Gianellis krone- og 1-tals-variationer.

Som det fremgår, stod den faste stempelskærer, G.V. Bauert, selv for hovedparten af stempelforsyningen i 1799 med stempler, som han skar, før han rejste til England i august 1799. Han var desuden ophavsmand til samtlige 1801-stempler, som han skar efter sin hjemkomst i februar 1801. Hans stempler til mønter med årstal 1800 efterlader et ubesvaret spørgsmål om, hvor han befandt sig, da han fremstillede dem.

Mønter præget med årstal 1799, 1800 og 1801 i Altona Stemplerne skåret af Bauert (B) og Gianelli (G)

	Hede	Mønternes årstal samt relaterede Schou-numre					
		1799		1800 ¹⁴		1801	
		Fs/Bs	Schou	Fs/Bs	Schou	Fs/Bs	Schou
1 speciedaler	39a						
	39A-BG	B/G	3	B/G	1	B/B	1
	39E	G/G	4-5	G/G	2-4		
	13A					B/B	2
1/12 speciedaler	43			B/B	10	B/B	6-7
	43-BG			B/G	11		
	43-GB			G/B	10		
1/24 speciedaler	44	B/B	13-14			B/B	9
	44-GG			G/G	13		
2 sechsling	45	B/B	15				
	45-GG			G/G	15		
1/15 speciedaler	15	B/B	11				
2 skilling	35B					B/B	11

P.L. Gianelli vikarierede for Bauert under dennes 1½ år lange fravær, og bortset fra nogle få Bauert-stempler var Gianelli ene om at dække stempelbehovet i Altona i den pågældende periode, hvor i alt fire møntværdier helt eller delvist blev præget med Gianellis stempler¹⁶

1 specie 1799/1800	H39A	Bauert/Gianelli (H39A-BG)
½ specie 1800	H43	Bauert/Gianelli og Gianelli/Bauert (H43-BG og H43-GB)
¼ specie 1800	H44	Gianelli/Gianelli (H44-GG)
2 sechsling 1800	H45	Gianelli/Gianelli (H45-GG)

Ved fremtidig publicering af kataloger over danske mønter fra den omhandlede periode bør information om Gianellis andel i disse Altona-prægninger medtages i relevant omfang.

Litteratur

H. Hede, Danmarks og Norges mønter 1541-1814-1970, 3. udg. København 1978.

J. Wilcke, Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788-1845, København 1929.

H.H. Schou, Beskrivelse af danske og norske Mønter 1448-1814 og danske Mønter 1815-1923, København 1926.

Kronprins Frederik i Grønland

Medaljen er modelleret af Jan Petersen i 2003 og støbt i bronze med en diameter på 100 mm. Pris: 2.700 kr. – for medlemmer af DNF 2.400 kr.

Bestilling: Preben Nielsen · Tel.: 43 52 19 18 · preben.dnf@mail.tele.dk